

Toetsing Wet natuurbescherming

Herontwikkeling Koeweg 11-13, Hattem

Eelerwoude

kleurt het landelijk gebied

Toetsing Wet natuurbescherming

Herontwikkeling Koeweg 11-13, Hattem

Concept

Opdrachtgever

A.s.r. vastgoed vermogensbeheer

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Brink 4a
7981 BZ Diever
0521-324419
diever@eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P7619
Datum: 8-2-2019
Projectleider: F. Fährnich
Opgesteld: N. Blok
Gecontroleerd: J. Marchal

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het bevoegd gezag stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen.

De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrukken.

INHOUD

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
2	HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING	6
2.1	Huidige situatie	6
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	6
3	NATUURWETGEVING EN -BELEID	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Bescherming van soorten	9
3.3	Bescherming van gebieden	9
3.4	Bescherming van houtopstanden	10
3.5	Natuurnetwerk Nederland	12
4	METHODE	15
4.1	Bureauonderzoek	15
4.2	Terreinbezoek	15
5	BESCHERMDE SOORTEN	17
5.1	Hogere planten	17
5.2	Zoogdieren	17
5.2.1	Vleermuizen	17
5.2.2	Overige zoogdieren	20
5.3	Vogels	21
5.4	Reptielen	22
5.5	Amfibieën	22
5.6	Vissen	23
5.7	Ongewervelden	23
6	CONCLUSIE	25
6.1	Conclusie bescherming soorten	25
6.2	Nader onderzoek vleermuizen	26
6.3	Conclusie bescherming gebieden	26
6.4	Conclusie bescherming houtopstanden	26
6.5	Conclusie Natuurnetwerk Nederland	26
6.6	Uitvoerbaarheid van de plannen	27
6.7	Geldigheid onderzoek	27
	LITERATUURLIJST	28
	BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER NATUURWETGEVING	29

1

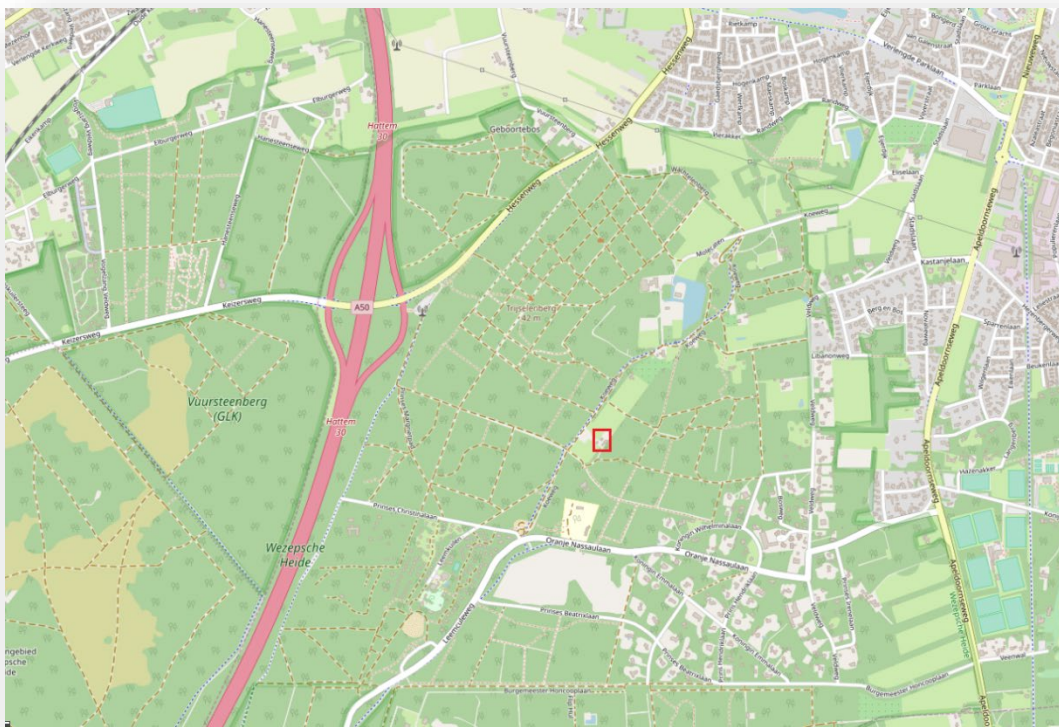
INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het a.s.r. vastgoed vermogensbeheer heeft het voornemen het erf op de locatie Koeweg 11-13 te Hattem opnieuw in te richten. Het erf is onderdeel van het Landgoed Molecaten te Hattem en beschikt over twee woningen, een schuur en aangelegde beplanting (perceelnummers 7049 en 3907). De bebouwing op het erf zal worden geruimd en plaats maken voor nieuwbouwwoningen. De omliggende beplanting is beoogd te verwijderen. Figuur 2 en 3 geven de ligging en begrenzing weer van het plangebied.

In verband met een voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling is een toetsing van de plannen aan de natuurwetgeving en het natuurbeleid noodzakelijk. Met deze toetsing moet duidelijk worden hoe de ontwikkeling gerealiseerd kan worden binnen de kaders van de natuurbescherming.

Eerste stap in deze toetsing is het uitvoeren van een verkennend onderzoek. Op basis van een bureauonderzoek en een veldbezoek wordt aan de hand van aanwezige terreintypen en toevallige waarnemingen van soorten zo goed mogelijk ingeschat welke beschermde gebieden en plant- en diersoorten aanwezig (kunnen) zijn. Op basis daarvan worden uitspraken gedaan over de (mogelijke) effecten van de voorgenomen ontwikkeling en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

Figuur 1 Ligging van het plangebied in de rode cirkel ten opzichte van de omgeving (bron: Esri 2019).

Figuur 2. Het plangebied in perspectief van het landgoed Molecaten (bron: Esri 2019). Het gebied binnen het groene kader, geeft de ligging van het erf weer.

2

HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING

2.1 Huidige situatie

Het woonerf ligt op het landgoed Molecaten dat ten zuidwesten van de dorpskern Hattem is gesitueerd, in de gemeente Hattem van de provincie Gelderland. Ten westen ligt de A50 met aan de oostkant de Apeldoornseweg. Op een kilometer afstand ligt ten noordoosten van het gebied het dorp Hattem. Het landgoed ligt in een bosrijke omgeving op een afgelegen locatie, die bereikbaar is via een smal zandpad met hoog opgaande laanbeplanting. Aan de voorzijde van het erf zijn twee graslandpercelen gesitueerd van elke of tezamen circa 2 hectare. Het erf is ongeveer 1 hectare groot en ligt tegen de zuidelijk gelegen bosrand aan. De beplanting op het erf bestaat met name uit naaldbomen met fijnspar en grove den en daarnaast, ruwe berk. De struikvormers bestaan met name uit laurier en gewone braam. Op het erf zijn geen waterhoudende elementen aanwezig. De terreinverlichting beperkt zich tot enkele buitenlampen met laagstaande lichtbundels.

De foto's in figuur 3 geven een impressie van de huidige situatie van het plangebied. Het hele plangebied maakt onderdeel uit van het Natura 2000-gebied de Veluwe, weergegeven op de kaart in paragraaf 3.4.

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

In het kader van de landgoedvisie behorend tot het landgoed Molecaten, is voor de herontwikkeling een erfinrichtingsplan opgesteld (Inrichtingsplan 2019, *Eelerwoude*). Het ontwikkelen van bebouwing kan extra opbrengsten genereren voor het realiseren van uitvoeringsprojecten, het beheer en onderhoud van het landgoed.

In het plangebied is de initiatiefnemer op basis daarvan, voornemens om de twee woningen met bijgebouw (schuur) te slopen. Er worden ten behoeve van de herontwikkeling rondom gelegen beplantingen gekapt, die mogelijk een functie kunnen hebben als verblijfplaats voor vleermuizen of in holten broedende vogels. De beplanting bestaat hoofdzakelijk uit fijnspar, grove den en ruwe berk. Daarnaast zijn er eiken en struikvormers als laurier en gewone braam welke verwijderd worden.

Op het erf worden twee nieuwe woningen gerealiseerd met bijgebouwen. De woonruimte zal in volume marginaal toenemen. Figuur 4 betreft een wensbeeld van de toekomstige situatie met de beoogde tuinbeplanting. Het eindbeeld kan uiteraard altijd afwijken omdat de praktijk afhankelijk is van vele, vaak onvoorspelbare factoren.

Planning

Zodra door de gemeente Hattem het besluit op de aanvraag heeft genomen , zal zo snel mogelijk worden begonnen met de werkzaamheden.

Figuur 3. Impressie plangebied met te slopen gebouwen en te verwijderen beplanting. Weergave van 10 januari 2019.

Figuur 4. Impressie voorgenomen ontwikkelingen binnen het plangebied (bron: Erfinrichtingsplan, Eelerwoude, 2019)

3

NATUURWETGEVING EN -BELEID

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag en alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid is het Rijk (Ministerie van Economische Zaken) het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime andere soorten. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien dit niet mogelijk blijkt, is het nodig om na te gaan of een ontheffing kan worden verkregen. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De bescherming van soorten is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

3.3 Bescherming van gebieden

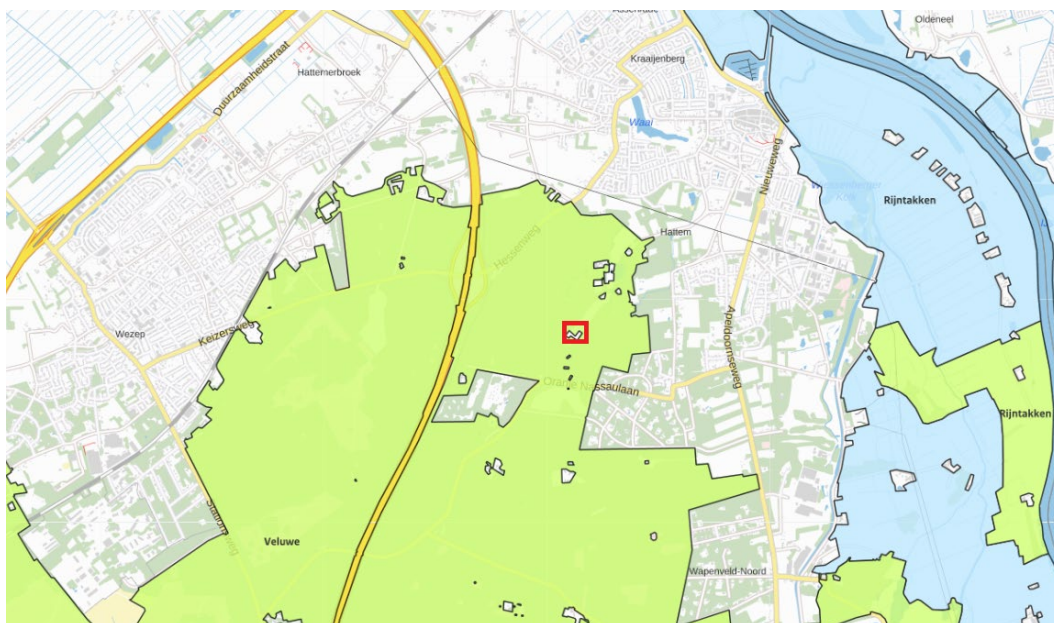
Met het onderdeel gebiedenbescherming worden binnen de Wet natuurbescherming de Natura 2000-gebieden beschermd. Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Voor alle gebieden gelden

instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht.

Activiteiten mogen geen negatieve effecten hebben op de waarden waarvoor het gebied is aangewezen. Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden.

Gevolgen plangebied

Het plangebied ligt binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied Veluwe. De aard van de voorgenomen werkzaamheden en ontwikkeling maakt dat de effecten uitsluitend tot het plangebied of in de zeer directe zone eromheen beperkt blijven. Gezien de voorgenomen werkzaamheden is er derhalve geen reden om aan te nemen dat er kans is op een belemmering van de kernopgaven van het Natura 2000-gebied, zij het door een rechtstreekse invloed, cumulatieve invloed of externe werking. Een (nadere) toetsing op grond van de Wet natuurbescherming wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

Figuur 5. Ligging plangebied ten opzichte van de Natura 2000-gebieden de Veluwe en Rijnakken (bron: AERIUS Calculator, 2019).

3.4 Bescherming van houtopstanden

Het omhakken of rooien van bossen is niet zomaar toegestaan in de Wet natuurbescherming. Dit geldt ook bij het rooien of het verrichten van handelingen die de dood of ernstige beschadiging van bomen tot gevolg hebben. Hieronder valt ook beschadiging door vee. Onder bos wordt verstaan:

- alleen bossen die buiten de 'bebouwde kom Boswet' liggen;
- alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are (1.000 m²);
- bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.

De gemeente stelt de grenzen van de 'bebouwde kom Boswet' bij besluit vast. Deze grenzen kunnen afwijken van de 'bebouwde kom Verkeerswet'. Het besluit wordt door de provincie goedgekeurd. De grenzen zijn bij de gemeente na te vragen.

De bescherming van houtopstanden kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Een kapmelding is verplicht bij de kap van bomen buiten de bebouwde kom indien kap plaatsvindt in een houtopstand. Veelal geldt een 1 op 1 herplantplicht. Provincies bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd. Voor het vellen van een houtopstand in verband met realisatie van een Natura 2000-doel is er geen herplantplicht.

De voorgenomen kap van een houtopstand hoeft niet gemeld te worden als het gaat om: houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom:

- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande:
 - wegbeplantingen;
 - beplantingen langs waterwegen, en
 - eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
 - zijn aangelegd na 1 januari 2013.
- het vellen van houtopstanden ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel;
- het vellen van houtopstanden voor de aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen;
- het vellen van houtopstanden en herbeplanten op een wijze die is beschreven in een goedgekeurde gedragscode.

De provincie kan een kapverbod opleggen. Mag er wel worden gekapt, dan moeten er meestal ook nieuwe bomen worden aangeplant. De provincie kan een ontheffing of vrijstelling verlenen. Dit hangt ervan af of er hiervoor een provinciale verordening is opgesteld. Mogelijk is ook een omgevingsvergunning nodig. Het aanvragen van deze vergunning en het indienen van een kapmelding moet apart van elkaar uitgevoerd worden.

Gevolgen plangebied

Er worden binnen het plangebied enkele bomen gekapt. Het gaat om hooguit 20 exemplaren van fijnspar, grove den, eik en berk. Het verwijderen van de bomen is niet

meldingsplichtig omdat het geen onderdeel uit maakt van een 'houtopstand'. Een nadere toetsing van houtopstanden wordt niet noodzakelijk geacht.

3.5 Gelders natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Provincies hebben hiervoor soms een andere benaming. Provincie Gelderland hanteert de benaming Gelders natuurnetwerk (GNN).

Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het Natuurnetwerk is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van dit natuurnetwerk. In of in de directe nabijheid van het GNN geldt het 'nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

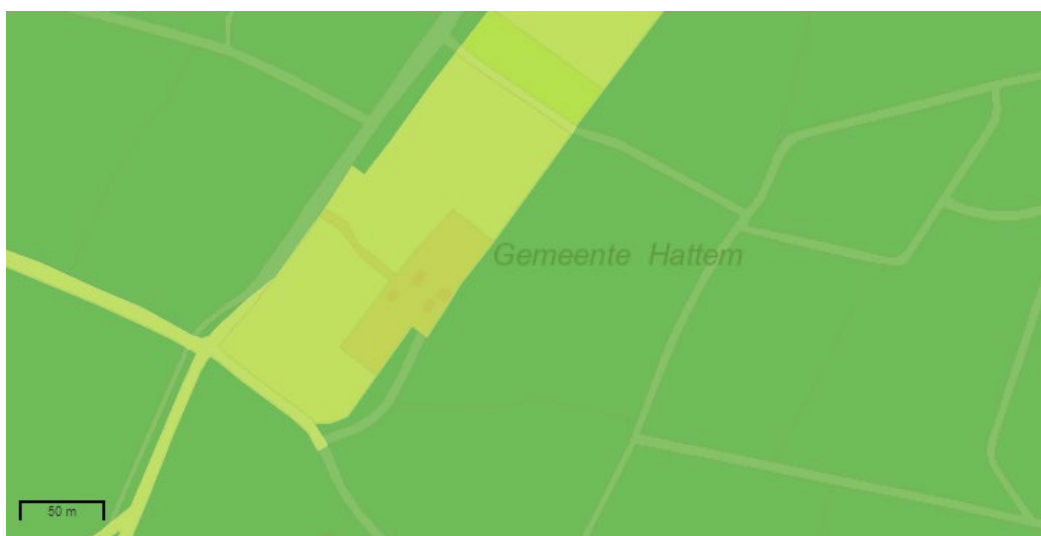
Wanneer bij een ontwikkeling mogelijke effecten op het GNN denkbaar zijn, is het noodzakelijk een GNN-toetsing uit te voeren. Ontwikkelingen mogen namelijk geen afbreuk doen aan de wezenlijke kenmerken en waarden van de begrensde GNN.

Naast het GNN bestaat ook de Groene Ontwikkelingszone (GO). De GO bestaat uit gebieden met andere bestemmingen dan natuur die ruimtelijk verwezen zijn met het GNN en daar functioneel mee samenhangen en waarin wordt ingezet op versterking van die samenhang tussen inliggenden en aangrenzende natuurgebieden.

Binnen de GO zijn meer mogelijkheden voor ontwikkelingen dan binnen het GNN. Bij bestemmingsplanwijzigingen voor ontwikkelingen die binnen de GO plaatsvinden moet in het bestemmingsplan beschreven welke effecten de ontwikkeling heeft. Voor grootschalige ontwikkelingen is een uitgebreidere beschrijving en onderbouwing nodig dan voor kleinschalige projecten.

Gevolgen plangebied

Het plangebied ligt in de Groene Ontwikkelingszone (afbeelding 6). Aangezien het een kleinschalige ontwikkeling betreft is het noodzakelijk om aan te tonen dat de kernkwaliteiten van het betreffende gebied, in hun onderlinge samenhang bezien, per saldo substantieel versterkt worden.

Figuur 6. Plangebied ten opzichte van het aangewezen GNN-gebied (bron: <http://gldanders.planoverview.nl>)

Beschrijving kernkwaliteiten GNN/GO

Het plangebied ligt in de deelgebied 167 (Wezep – Zwolse Bos). De kernkwaliteiten van dit gebied zijn:

1. Onderdeel van grootschalig aaneengesloten gebied van droge, voedselarme bossen, zandverstuivingen en heide; hier vooral bos en inliggende heidevelden
2. onderdeel van Nationaal Landschap Veluwe
3. ecologische verbinding naar de IJsselvallei via Hattemer Poort met ecoduct over de A50
4. sprengencomplex bij Hattem
5. groot wild: m.n. edelherten en wilde zwijnen
6. leefgebied das
7. cultuurhistorische waarden van o.m. grafheuvels, oude ontginningen en boerderijen
8. abiotiek; aardkundige waarden, kwel, bodem, grondwaterreservoir
9. ecosysteemdiensten: recreatie, rust, drinkwater

Effect van de ontwikkeling op de kernkwaliteiten

Door de ontwikkeling wordt het bouwkveld circa 20% verkleind. Tevens wordt het bouwkveld richting het zuidwesten verplaatst (figuur 7). De oppervlakteverkleining van 20% van het bouwkveld komt ten gunste van de oppervlakte van het GO.

Naast de oppervlaktevergroting van het GO worden ook met de inrichting van het plangebied positieve effecten op het GO bewerkstelligd. Het gaat daarbij met name om het versterken van grootschalige aaneengesloten gebied van droge, voedselarme bossen (punt 1) en de cultuurhistorische waarden van boerderijen (punt 7). Verbetering van de kwaliteiten vindt plaats door gebiedsvreemde beplanting (naaldbomen) te verwijderen. Hier voor in de plaats komt een bomenrij van gebiedseigen beplanting. Daarnaast wordt de bosrand verbreed door de aanplant van mantelvegetatie. De cultuurhistorische waarden worden vergroot door op het erf een markante erfboom te plaatsen. Er zijn geen kernkwaliteiten waarop de ontwikkeling negatieve effecten heeft.

Figuur 7. Schetsmatige weergave van de verplaatsing van het bouwkegel. De nieuwe situatie is in dit figuur als ondergrond gebruikt. Het kavel waar de woonbestemming nu op ligt is in rood omlijnd weergegeven. Het bouwkegel is in de nieuwe situatie opgeschoven richting het zuidwesten.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van bestaande inventarisatiegegevens en een verkennend veldbezoek. Het wettelijk kader waaraan is getoetst is opgenomen in bijlage 1.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie. Uit de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer), en veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.

4.2 Terreinbezoek

Op basis van een eenmalig veldbezoek is de geschiktheid van het onderzoeksgebied voor de verwachte soorten en/of soortgroepen beoordeeld. Het veldbezoek is overdag door Ninja Blok uitgevoerd, ecologisch adviseur bij Eelerwoude en ecologisch deskundig (zie onderstaand kader). De weersomstandigheden op 10 januari 2019 waren bij 4°C, bewolkt met lichte neerslag en een windkracht van 3-4 Bft gunstig. Aan de hand van de aanwezige terreintypen en toevallige waarnemingen van soorten is een zo goed mogelijke inschatting gemaakt van (mogelijk) aanwezige, beschermde soorten.

Tijdens het veldbezoek zijn de twee aangelegen woningen inclusief schuur, geïnspecteerd op aanwezigheid en geschiktheid voor beschermde soorten. Er is gericht gekeken naar de aanwezigheid van potentiële verblijfplaatsen voor onder andere huismus, steenmarter, steenuil en vleermuizen.

Kader – ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- *op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of*
- *op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of*
- *als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.*

5

BESCHERMDE SOORTEN

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldbezoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Hogere planten

Voorkomen en functie

Het plangebied beschikt over een (aangelegde) tuin met een aantal algemeen voorkomende bomen, struikvormers en kruiden. De aanwezige boomsoorten betreffen zomereik, ruwe berk, fijnspar en grove den. De struikvormers bestaan uit onder andere laurier en gewone braam. De tuin bestaat verder uit gazon en enkele uitheemse, aangeplante kruiden. De voedselrijke omstandigheden maken dat er geen geschikte standplaatsfactoren aanwezig zijn voor zeldzamere plantensoorten.

Voor beschermde flora biedt het erf weinig tot geen geschikte groeiplaatsen. Ook aanvullende floragegevens uit verspreidingsgegevens leveren geen extra informatie over beschermde soorten in of rondom het plangebied.

Effecten en ontheffing

Binnen het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen, dan wel te verwachten. Met de voorgenomen ontwikkelingen kunnen negatieve effecten op beschermde plantensoorten worden uitgesloten.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor beschermde flora niet noodzakelijk.

5.2 Zoogdieren

5.2.1 Vleermuizen

Voorkomen en functie

Tijdens het veldbezoek is er gekeken naar mogelijk aanwezige functies van het leefgebied voor vleermuizen. Hieruit is naar voren gekomen dat het plangebied en de omgeving mogelijk gebruikt worden door meerdere vleermuissoorten als de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, franjestaart, watervleermuis, gewone grootoorvleermuis en ruige dwergvleermuis.

Verblijfplaats

Vleermuizen maken gedurende het jaar gebruik van een netwerk van vaste rust- en verblijfplaatsen. Deze verblijfplaatsen kunnen de volgende functies hebben:

- kraamverblijfplaats;
- zomerverblijfplaats;
- paar- en/of baltsverblijfplaats;
- winterverblijfplaats.

Kader - vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

In het plangebied zijn twee woonboerderijen aanwezig die potentieel geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen.

De woonboerderij op nummer 11 gelegen aan de noordkant van het erf, is geschikt voor gebouwbewonende soorten als gewone dwergvleermuis, laatvlieger en ruige dwergvleermuis, die zich overdag kunnen ophouden in spouwmuren, achter houtbeschoot of achter de vensterluiken. De zolderruimte en het dakbeschoot is mogelijk ook geschikt voor een soort als de gewone grootoorvleermuis. door de geschikte invliegopeningen en ruimten waar ze los kunnen hangen.

De achtergelegen woonboerderij op nummer 13 is in 2018 onbewoonbaar verklaard. Deze beschikt over een enkelsteense muur. De achterkant van de woning is afgetimmerd met houtschotten. Het dak is vervallen geraakt waardoor op verschillende plekken dakpannen ontbreken. Het gebouw is minder geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen omdat er tochtgaten aanwezig zijn op diverse plekken van de gevel en het dak. De enkelvoudige muur is wel toegankelijk voor vleermuizen door de aanwezigheid van kieren en gaten om naar binnen te kruipen. Er is echter geen spouwmuur beschikbaar die voorzien is van het benodigde stabiele microklimaat voor vleermuizen om te verblijven. Door de aanwezige invliegopeningen en kieren is de boerderij echter wel geschikt als (tijdelijke) verblijfplaats voor weinig kritische soorten als gewone dwerg en gewone grootoorvleermuis. Grote verblijven als een kraamkolonie of (massa)winterverblijf kunnen op basis van de gesteldheid van de boerderij worden uitgesloten.

De opslagschuur naast de woonboerderij, bestaat uit houtwerk en dakpannen. De schuur is ongeschikt als verblijfplaats vanwege tocht, beperkte buffering en schommelende temperatuur.

Binnen het plangebied zijn bomen aanwezig welke vanwege de omvang en leeftijd ongeschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. De bomen beschikken niet over gleuven, holtes of loszittend schors waar vleermuizen in of tussen kunnen kruipen.

Conform beschikbare verspreidingsgegevens zijn er geen verblijfplaatsen of essentiële functies bekend binnen de grenzen van het plangebied, of in de directe omgeving (straal van 5 km).

Foerageergebied en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd als zij een essentieel onderdeel uitmaken voor het functioneren van de verblijfplaats. Zo kan door het onderbreken van een vliegroute een foerageergebied onbereikbaar worden, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Belangrijk bij dit alles is de vraag of en zo ja, in hoeverre er alternatieven aanwezig zijn.

Het plangebied is geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. De bomen en beplanting op het erf bieden dekking en zorgen voorwind luwe plekken, waar insecten gebruik van maken en vleermuizen aantrekken. Echter is de omgeving nog geschikter als foerageergebied, ondermeer door de waterplas ten noorden van het plangebied en de vochtige aangelegen graslanden. Vleermuizen gebruiken lijnvormige elementen om zich langs te verplaatsen (vliegroute), zoals bosranden of bomenlanen,. Deze zijn rondom het plangebied aanwezig. De bosrand in het plangebied kan door de lijnvormige groenstructuur ook onderdeel uitmaken van een vliegroute.

Kader - vleermuisvliegroutes

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Verblijfplaatsen

Binnen het plangebied zijn twee woonboerderijen aanwezig die een functie kunnen hebben als verblijfplaats voor vleermuizen. In woonboerderij nummer 13 kunnen echter grote verblijven, als een kraamkolonie of (massa)winterverblijf, op basis van de gesteldheid van de boerderij worden uitgesloten.

De bomen zijn niet geschikt als verblijfplaats vanwege de ongeschikte eigenschappen. Op basis daarvan kunnen met de voorgenomen ingreep negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen niet worden uitgesloten.

Foerageergebied en vliegroutes

Met de geplande ingreep gaat geen essentieel foerageergebied of vliegroute van vleermuizen verloren. Eventueel aanwezige vliegroutes blijven met de herontwikkeling behouden. Door de aanwezigheid van de bosrijke omgeving in combinatie met het open landschap, blijft het aanbod van lijnvormige structuren en foerageergebied gehandhaafd.

Conclusie: de woonboerderijen zijn geschikt als potentiële verblijfplaatsen voor vleermuizen. Het uitvoeren van nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming is voor vleermuizen noodzakelijk.

5.2.2 Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen en functie

In het plangebied komen naar verwachting diverse grondgebonden zoogdieren voor. Het gaat om soorten als: wild zwijn, das, haas, konijn, mol, ree, vos, marterachtigen (boommarter, steenmarter, wezel), eekhoorn, egel en diverse algemene muizensoorten. Deze soorten kunnen het plangebied gebruiken als (onderdeel van hun) leef- en foerageergebied. Van belang is of binnen de te ontwikkelen gebieden verblijfplaatsen van deze soorten voorkomen dan wel zijn te verwachten. Tijdens het veldbezoek zijn geen verblijfplaatsen vastgesteld of sporen aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van deze soorten als prenten, latrines of voedselresten. Uit beschikbare verspreidingsgegevens zijn geen recente waarnemingen uit het plangebied bekend.

Das

Het voorkomen van de das is bekend in de omgeving van het plangebied. In 2018 zijn er diverse waarnemingen beschikbaar op basis van geregistreerde gegevens. Voor de das geldt dat deze soort het plangebied kan gebruiken als onderdeel van zijn leefgebied dat wel 30 tot 400 hectare groot kan zijn. Echter ontbreken verblijfplaatsen en is geen (essentieel) foerageergebied aanwezig in het plangebied.

Effecten en ontheffing

De ingreep zal naar verwachting niet leiden tot een verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende zoogdieren met het beschermingsregime “andere soorten”. Voor deze beschermde soorten is bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Gelderland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Voor soorten met een bescherming als das en steenmarter geldt dat negatieve effecten zijn uit te sluiten. Verblijfplaatsen zijn niet aangetroffen en in het plangebied zijn essentiële onderdelen van het leefgebied aanwezig. Een negatief effect op beschermde grondgebonden zoogdieren is daarom uitgesloten.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor grondgebonden zoogdieren niet noodzakelijk.

5.3 Vogels

Voorkomen en functie

Alle vogels zijn als soort beschermd in de Wet natuurbescherming. Onderscheid kan gemaakt worden tussen broedvogels en vogels met jaarrond beschermde nesten. Vogels met jaarrond beschermde nesten, gebruiken dit nest in principe het gehele jaar en keren in het voorjaar naar dit nest terug om hier te broeden. Dit nest mag dus ook niet buiten het broedseizoen verwijderd worden.

Broedvogels

In het plangebied komen diverse algemene broedvogels voor zoals merel, grote bonte specht, houtduif, roodborst, koolmees en goudhaan. Tevens zijn de bosranden rondom het plangebied waardevol voor zeldzame vogelsoorten als . Het gebied de Veluwe beschikt over hoge natuurwaarden. De aanwezige houtopstanden in het gebied kunnen een belangrijke functie vervullen voor schaarser voorkomende soorten als, roodborsttapuit, goudvink of boompieper. Tijdens het veldbezoek zijn er geen schaarser voorkomende soorten waargenomen. Binnen het plangebied zijn geen nesten aangetroffen van algemeen voorkomende broedvogels.

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Er zijn tijdens het veldbezoek langs de bosrand binnen een straal van 200 meter vanaf het erf geen verblijfplaatsen (horsten) of aanwijzingen hiertoe (braakballen, uitwerpselen of veren) waargenomen van vogelsoorten die jaarrond van vaste rust- en verblijfplaatsen gebruik maken, als buizerd, ransuil of havik. Van de havik zijn recente waarnemingen bekend in de directe omgeving. Het is waarschijnlijk dat het open terrein gebruikt wordt als foerageergebied door onder andere soorten als buizerd, havik, bosuil en ransuil. Het foerageergebied van deze soorten is echter vele malen groter en in de omgeving is en blijft voldoende alternatief foerageergebied beschikbaar.

De woonboerderijen zijn wel geschikt voor huismus om te nestelen. Echter is de huismus een koloniebroeder met een voorkeur voor stedelijk gebied. Er zijn tijdens het veldbezoek geen aanwijzingen of sporen aangetroffen van de huismus. Een verblijfplaats van de soort wordt daarom niet verwacht.

Effecten en ontheffing

Broedvogels

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen,

tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen kunnen in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort.

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Van een aantal vogelsoorten zijn de nesten het hele jaar door beschermd. Ook de functionele leefomgeving is daarbij beschermd. Met de voorgenomen ontwikkeling is beoogd om enkele bomen te kappen op het erf. Van negatieve effecten op jaarrond beschermde nesten is geen sprake omdat er geen nesten aanwezig zijn in het plangebied en de functionele leefomgeving behouden blijft.

Conclusie: bij de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels.

5.4 Reptielen

Voorkomen en functie

Beschermde reptielen zijn gebonden aan specifieke terreinen. In het plangebied ontbreekt dergelijk geschikt biotoop zoals heideterreinen en venranden. Op de Veluwe zijn dergelijke terreinen wel aanwezig, maar liggen op ruime afstand ten opzichte van het plangebied. Er zijn geen verspreidingsgegevens bekend van reptielen in de directe omgeving van het plangebied.

Effecten en ontheffing

Door de ligging van het plangebied nabij geschikt leefgebied voor beschermde reptielen als ringslang, kunnen soorten het plangebied doorkruisen. Echter ontbreken essentiële onderdelen als voortplantingswater of broeihopen, waardoor negatieve effecten op beschermde reptielen worden uitgesloten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor reptielen niet noodzakelijk.

5.5 Amfibieën

Voorkomen en functie

Een aantal algemeen voorkomende soorten zoals, bruine kikker, bastaardkikker en gewone pad kunnen van het plangebied gebruik maken als landbiotoop als de bosrand of opgehoopte bladeren. Deze soorten zijn opgenomen in de Wet natuurbescherming en vallen onder het beschermingsregime “andere soorten”. In de provincie Gelderland is voor deze soorten bij een ruimtelijke inrichting een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Er zijn vanuit de verspreidingsgegevens geen waarnemingen uit het gebied bekend van beschermde soorten als heikikker of poelkikker. Door de ligging van het plangebied nabij geschikt leefgebied voor beschermde amfibieën, kunnen soorten het plangebied doorkruisen, echter ontbreken essentiële functies als voortplantingsbiotoop van deze soorten door de afwezigheid van waterelementen.

Effecten en ontheffing

Door de ingreep zal het leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende amfibieën met het beschermingsregime andere soorten, onaangetast blijven. Voor deze beschermde soorten geldt bij een ruimtelijke inrichting een vrijstelling op de ontheffingsplicht. Van een negatief effect is geen sprake.

Beschermde soorten als heikikker kunnen het plangebied doorkruisen, echter maakt het plangebied geen onderdeel uit van de functionele leefomgeving waardoor een nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming voor de voorgenomen ontwikkeling niet noodzakelijk is.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor amfibieën niet noodzakelijk.

5.6 Vissen

Voorkomen en functie

In het plangebied zijn geen waterelementen aanwezig. Van een negatief effect op beschermde vissoorten is daarom ook geen sprake.

Effecten en ontheffing

Beschermde vissen zijn niet in het plangebied aanwezig. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor beschermde vissen niet noodzakelijk.

5.7 Ongewervelden

Voorkomen en functie

Het plangebied is geschikt voor algemeen voorkomende vlindersoorten als kleine vos, Atlanta en koolwitje. Ook algemene libellen als vroege glazenmaker, lantaarntje en gewone oeverlibel is geschikt landbiotoop aanwezig. Voor beschermde soorten ongewervelden als gevlekte witsnuitlibel, nauwe korfslak en platte schijfhoorn, vormt het plangebied geen geschikt leefgebied. Dit door het ontbreken van geschikt habitat dat onder andere bestaat uit heideterreinen, venranden en goed ontwikkelde waterlopen. Er zijn ook geen verspreidingsgegevens bekend van beschermde ongewervelden in en rondom het plangebied. Aanwezigheid van deze soorten is niet waarschijnlijk.

Effecten en ontheffing

Een negatief effect op beschermde ongewervelden is niet te verwachten omdat deze soorten op basis van aanwezig biotoop en bekende verspreidingsgegevens kunnen worden uitgesloten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor beschermde ongewervelden niet noodzakelijk.

6

CONCLUSIE

Op basis van deze toetsing aan de Wet natuurbescherming voor de locatie Koeweg 11-13 te Hattem, worden de onderstaande conclusies getrokken.

6.1 Bescherming soorten

Het plangebied biedt een potentieel habitat voor een aantal beschermde soorten. Hoewel er geen gerichte en uitgebreide veldinventarisatie heeft plaatsgevonden, is op basis van de beschikbare literatuurgegevens en eenmalig veldbezoek vastgesteld dat het terrein mogelijk van belang is voor enkele algemeen beschermde soorten met een landelijke vrijstelling en voor enkele soorten zonder deze vrijstelling. Voor veel soorten maakt het plangebied onderdeel uit van het leefgebied van de betreffende soort. Dit betreft echter geen essentieel onderdeel. Verblijfplaatsen van deze soorten zijn echter niet te verwachten door het ongeschikte aanwezige biotoop, zoals voor de steenmarter. Negatieve effecten op deze soorten zijn niet aanwezig. Dit is echter niet van toepassing op de aangetroffen algemene broedvogels en vleermuizen. Voor deze soorten geldt het onderstaande.

- Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. In de meeste situaties kan dit voorkomen worden door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. Verder dient er bij de werkzaamheden rekening gehouden te worden met nesten van vogels voor zowel de vroeg als laat broedende broedparen, en de algemene zorgplicht.
- Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden zijn negatieve effecten op vleermuizen niet uit te sluiten. In het plangebied zijn geschikte ruimtes aangetroffen in de twee woonboerderijen met een potentiële verblijfsfunctie voor vleermuizen. Geadviseerd wordt om middels een vervolgonderzoek de aanwezigheid van vleermuizen nader te inventariseren. Uit het onderzoek moet blijken of het aanvragen van een ontheffing voor vleermuizen verder noodzakelijk is.

6.1.1 Nader onderzoek vleermuizen

Op basis van deze quickscan wordt nader onderzoek naar vleermuizen in het kader van de Wet natuurbescherming, noodzakelijk geacht. Dit onderzoek is noodzakelijk alvorens de ontwikkeling op dit terrein plaats kan vinden.

Bij de uitvoering van vleermuisonderzoek moet gewerkt worden conform het vigerende 'Vleermuisprotocol 2017' dat door het Ministerie van Economische Zaken is goedgekeurd en wordt gehanteerd door het Netwerk Groene Bureaus. Het vleermuisonderzoek kan slechts in een beperkte periode van het jaar worden uitgevoerd. Het onderzoek moet bestaan uit:

- 3 bezoeken tussen 15 mei - 15 juli en;
- 2 bezoeken tussen 15 augustus en 1 oktober en;
- tussen de bezoeken zit in de regel 20 - 30 dagen.

Afhankelijk van wat wordt aangetroffen bij het nader onderzoek kan dit consequenties hebben voor de planning en wijze van de uitvoering van werkzaamheden. Daarnaast kunnen zogenaamde compenserende en mitigerende maatregelen nodig zijn.

6.2 Bescherming gebieden

Het plangebied ligt te midden van het Natura 2000-gebied Veluwe. De aard van de voorgenomen werkzaamheden en ontwikkeling maakt dat de effecten uitsluitend tot het plangebied of in de zeer directe zone eromheen beperkt blijven. Van (mogelijk) negatieve effecten op Natura 2000-gebieden is dan ook geen sprake. Een nadere toetsing of het aanvragen van een vergunning wordt niet noodzakelijk geacht.

6.3 Bescherming houtopstanden

In deze fase wordt uitgegaan dat alle bomen binnen het plangebied worden gekapt. Het verwijderen van de bomen is niet meldingsplichtig omdat het geen onderdeel uit maakt van een 'houtopstand' waardoor een nadere toetsing van houtopstanden niet noodzakelijk wordt geacht.

6.4 Gelders natuurnetwerk

Het plangebied en omliggende gebied maakt onderdeel uit van het GNN. Met de voorgenomen werkzaamheden worden geen negatieve effecten verwacht op de wezenlijke waarden en kenmerken van het GNN. Van afname van areaal is geen sprake, tevens worden geen effecten verwacht die de wezenlijke waarden en kenmerken van het GNN significant aantasten.

6.5 Uitvoerbaarheid van de plannen

Op basis van de in paragraaf 2.1 beschreven ruimtelijke ontwikkelingen en mits rekening gehouden wordt met de voorgenoemde maatregelen en werkwijzen staat de Wet natuurbescherming de uitvoerbaarheid van de voorgenomen plannen niet in de weg.

6.6 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. De bevoegde gezagen hanteren de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Voor onderzoeken waar alleen algemeen voorkomende soorten, de overige beschermde soorten van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn, mag worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Waarbij ook geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen optreden.

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkelingen kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

LITERATUURLIJST

- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie) (2016). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12*. Naturalis Biodiversity Centre & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- Creemers R.C.M. & van Delft J.J.C.W. (2009). *De amfibieën en reptielen van Nederland, - Nederlandse fauna 9*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Dietz, C., Helversen, O. van, & Nill, D. (2011). *Vleermuizen: Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika*. Utrecht, Nederland: De Fontein & Tirion Uitgevers.
- Eelerwoude(2019). *Erfinrichtingsplan*. Culemborg.
- Limpens, H. , K. Mostert en W. Bongers (1997). *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij.
- Ministerie van Economische Zaken (2016). *Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen*. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. (2018). *Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*, Tweede druk: Kosmos Uitgevers & Utrecht/Antwerpen.
- Vogel R.L., Bouwma I., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R. (2013). *Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Weeda, R., Westra, C., Westra, E. J., & Westra, T. (1985-1994). *Nederlandse oecologische flora: Wilde planten en hun relaties 1 t/m 5*. Amsterdam, Nederland: IVN in samenw. met de Vara en de VEWIN.

Soortinformatie: - www.zoogdiervereniging.nl
- www.ravon.nl
- www.vlinderstichting.nl
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.aeriuscalculator.nl
- www.atlasomgeving.nl

BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER NATUURWETGEVING

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat een ieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

- 1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn**

Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn

- 2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn**

Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd¹.

- 3. Beschermingsregime andere soorten**

Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het 'nee, tenzij-principe'. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 6). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep 'Overige soorten'). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- Een vrijstelling geldt;
- Er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- Een ontheffing is verkregen.

¹ De brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Figuur 7. Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. Er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. De afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. De ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat

van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*).

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. Het onderstaand kader ‘wettelijk belang’ geeft een overzicht van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (SvI) van de soort. De SvI varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de SvI dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (zie onderstaand kader ‘staat van instandhouding’). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De SvI (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** "De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort".
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** "Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan".
- **Beschermingsregime Overige soorten:** "Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan".

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de **Vogelrichtlijn** kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de **Habitatrichtlijn**, het **Verdrag van Bern** of het **Verdrag van Bonn** kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor **andere 'nationaal' beschermde soorten** kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Programmatistische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatistische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de 'Generieke' of 'Gebiedsgerichte aanpak'. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatistische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.